

Remiss av promemorian Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner***Sammanfattning av ärendet***

Regeringen har sammanställt ett förslag kring en del av utjämnningssystemet, administration i kostnadsutjämnningen för kommuner, som skiljer sig i den delen från det Utjämningskommittén lämnat genom ett större fokus på glesbefolkade kommuner. Syftet med tillägget för administration är att ersätta små och glesbefolkade kommuner för de merkostnader för administration och politisk verksamhet som uppstår genom att små kommuner inte fullt ut kan anpassa kostnaderna efter sin folkmängd. Kommittén föreslog ändringar som innebär att de allra minsta kommunerna, även de som inte är så glesa, skulle få stora ökningar i ersättningen. Regeringens förslag innebär att tillägget i högre grad ska gå till de mest glesbefolkade kommunerna och syftar till att underlätta effektivisering och inte riskera att bidra till en kommunindelning som inte är hållbar på lång sikt. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

För Dals-Eds kommun innebär förslaget en minskning av bidraget med 8 106 560 kronor. Dals-Eds kommun är starkt kritiska till det föreliggande förslaget utifrån tre huvudargument: det är fel att lyfta ut en del av kostnadsutjämnningen utan att kunna bedöma effekterna för helheten, det är framförallt litenheten som kostar och inte glesheten i det här sammanhanget och om syftet är att uppnå annan kommunindelning så är det inte ett kommunalt ansvar utan statligt. Dessutom är tidsramen och möjligheterna att hantera förändringen mycket snäv då ändringen föreslås genomföras redan från 2027-01-01 och det är oklart om ändringen är förenad med införandebidrag.

Småkom har inkommit med remissvar och ställer sig också kritiska till förslaget. Förslag till remissvar för Dals-Eds kommun föreligger.

Beskrivning av ärendet

Dals-Eds kommun finns med som remissinstans i regeringens underlag, men har inte tillsänts remissen, som regeringen framställt om en ändring av ersättningen för merkostnader för administration i kostnadsutjämnningen för kommuner. Småkom har bland andra lämnat remissvar och Dals-Eds kommun föreslås härmed också att svara på remissförslaget.

Systemet för kommunalekonomisk utjämning infördes den 1 januari 2005 med syfte att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och regioner i landet att ge sina invånare likvärdig service, oberoende av skillnader i skattekraft och strukturella förutsättningar. Systemet består av fem delar: inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag, regleringsbidrag/regleringsavgift.

Utjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämningsen samt vid behov föreslå förändringar. I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningsen på tillväxten.

Regeringen har nu sammanställt ett förslag kring en del av utjämningsystemet och som dessutom skiljer sig i den delen från det Utjämningskommittén lämnat genom ett större fokus på glesbefolkade kommuner. Syftet med tillägget för administration är att ersätta små och glesbefolkade kommuner för de merkostnader för administration och politisk verksamhet som uppstår genom att små kommuner inte fullt ut kan anpassa kostnaderna efter sin folkmängd. Kommittén föreslog ändringar som innebär att de allra minsta kommunerna, även de som inte är så glesa, skulle få stora ökningar i ersättningen. Regeringens förslag innebär att tillägget i högre grad ska gå till de mest glesbefolkade kommunerna och syftar till att underlätta effektivisering och inte riskera att bidra till en kommunindelning som inte är hållbar på lång sikt. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

För Dals-Eds kommun innebär förslaget en minskning av bidraget med 8 106 560 kronor. Ytterligare 11 stycken kommunen i landet påverkas i lika stor utsträckning men inom Västra Götalandsregionen är det endast Dals-Eds kommun som påverkas i den här omfattningen. Dals-Eds kommun är starkt kritiska till det föreliggande förslaget utifrån följande tre huvudargument.

1. Fel att lyfta ut en del av kostnadsutjämningsen

Genom att en del ur Utjämningskommitténs betänkande lyfts ur och som skiljer sig från betänkandet, ges inte möjlighet för kommunerna att ta ställning utifrån en helhet. Det försvårar snarare möjligheten för kommunerna att planera långsiktigt och att anpassa verksamheterna utifrån ett helhetsperspektiv när det inte är möjligt att överblicka vad konsekvenserna blir utifrån att det eventuellt finns andra delar som återkommer i ett senare skede. Det är exempelvis oklart hur införandebidraget ska hanteras i samband med detta förslag och hur strukturbidragen, som kompenserar kommuner och regioner i samband med att vissa delmodeller i kostnadsutjämningsen tagits bort tidigare och större bidragsminskningar till följd av andra ändringar i utjämningsystemet, ska beaktas. Kommer till exempel de kommuner som gynnas av detta förslag att bibehålla strukturbidragen och därmed på något sätt dubbelkompenseras?

2. Litenheten kostar, inte litenheten och glesheten i det här sammanhanget

Förslaget som nu remitteras syftar till att ersättningen i högre grad ska gå till de glesbefolkade kommunerna. Det bygger på bedömningen att dessa kommuner har svårare att påverka dessa kostnader vilket skiljer sig från det Utjämningskommittén lämnat. Kommittén föreslog ändringar som innebär att de allra minsta kommunerna, även de som inte är glesa, skulle få ökningar i ersättningen. Gleshet kostar och glesbefolkade

kommuner har därför ofta svårare att påverka sina kostnader men vi anser att när det gäller just administration och politisk verksamhet så har gleshet en mindre betydelse. Det är snarare befolkningsantalet som är avgörande för just administrationen eftersom även en mindre kommun kräver en viss basnivå men den är möjlig att centralisera och har till mindre del betydelse utifrån om kommunen är glesbefolkad. Det finns en nedre gräns på 10 000 invånare för när bidraget ökar vilket betyder att en kommun med 5 000 invånare skulle behöva ha hälften så stor kostnad för administration och politik för att få samma kompensation vilket inte bedöms rimligt.

3. Kommunindelning - inte ett kommunalt ansvar

Staten (Riksdagen och Regeringen) beslutar om grunderna för kommunindelningen och hur kommunerna ska vara organiserade, medan kommunerna själva hanterar sin interna organisation och har ett tydligt grunduppdrag om att leverera service och välfärd till medborgarna enligt kommunallagen. Utgångspunkten som vi förstår med detta förslag är att ersättningen som den är utformad riskerar att leda till en kommunindelning som inte är hållbar på lång sikt. Enligt gällande lagstiftning kan inte kommunerna indela sig på annat sätt utan det är statens ansvar och vi anser att detta förslag enbart försämrar förutsättningarna för kommunernas grunduppdrag och dess invånare utan att uppnå syftet med förslaget.

Bedömning

Dals-Eds kommun är starkt kritiska till det föreliggande förslaget och anser att det inte ska genomföras. Om förslaget genomförs kommer det att få betydande negativa konsekvenser för kommunens förutsättningar och menligt påverka kommunens fokus på att upprätthålla service och välfärd till invånarna. Inom ramen för nuvarande kommunindelning och utjämningsystem så levererar kommunen god kvalitet och service till invånarna (87,7 procent av kommunens invånare tycker att kommunen sköter sina verksamheter på ett mycket eller ganska bra sätt enligt senaste medborgarundersökningen (riket 79,9 procent)).

Dals-Eds kommun ser inte något behov eller värde för annan kommunindelning än nuvarande men det är heller inget beslut kommunen kan fatta utan det är ett statligt ansvar. Genom förslaget försämrar kommunens förutsättningar för att hantera grunduppdrag och utvecklingsbehov men syftet med förslaget om att underlätta annan kommunindelning uppnås inte. Vidare görs bedömningen att gleshet i det här sammanhanget har mindre betydelse medan framförallt befolkningsantalet är avgörande för just administrationen samt att tids- och planeringshorisonten inför en ändring är alldeles för snäv och utan möjlighet att bedöma konsekvenser utifrån helhet.

Beslutsförslag

- Kommunstyrelsen är starkt kritiska till och motsätter sig förslaget till Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner och anser att det inte ska genomföras. Kommunstyrelsen ställer sig bakom argument och bedömningar i ekonomichefens och kommundirektörens tjänsteskrivelse daterad 2026-01-05.

Beslutsunderlag

Remiss - justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner

Remissvar – Småkom Fi2025/02010

Beslutet skickas till:

Finansdepartementet

I tjänsten

Peter Johansson
Ekonomichef

Jonas Olsson
Kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.